

شناختی بر آیین شینتو

بخش دوم

22 خرداد 1391

علی فرح‌بخش / رادیو کوچه

در نوشتار پیشین و بخش نخست این گزارش، به معرفی بن‌مایه‌های آیین شینتو و تاریخ آن پرداختیم. در این گزارش به ادامه‌ی مبحث شینتویسم می‌پردازیم.

انواع شینتو

آیین شینتوی باستانی، اساساً دارای انشعابات و فرقه‌های گوناگون نبود، بلکه در سیر تاریخی خود، بنا بر موقعیت‌های گوناگون، به شکل‌های مختلفی تجلی یافت. در حالت کلی، شش نوع شینتو وجود داشته و دارد که همگی اجزای تشکیل دهنده‌ی شینتوی واحد هستند. انواع شینتو عبارتند از:

شینتوی عامیانه: شینتویی که کمتر از همه ملموس می‌باشد، شینتوی عامیانه است. کامی‌پرستی، عمیقاً ریشه در زندگی روزمره‌ی مردم دارد. بسیاری از تصورات و رسوم مربوط به آن در زمان‌های آغازین، در طی قرن‌ها، به روش‌های عامیانه‌ی سازمان‌نیافته، حفظ شده‌است. این‌ها به همراه بسیاری از آنچه که خاستگاه بیگانه دارد، شینتوی عامیانه یا دین مردمی نامیده می‌شود.

شینتوی خانگی: شینتوی خانگی به آداب دینی‌ای اطلاق می‌شود که در محراب خانگی شینتو متمرکز است.

شینتوی فرقه‌ای: شینتوی فرقه‌ای، مرکب از تعدادی گروه‌های ناهمگن است که حکومت «می‌جی» (Meiji) (1868 تا 1942 میلادی) در ارتباط با ملی کردن ایزدکده‌ها و تاکید بر پرستش ایزدکده‌ای به‌عنوان کیش دولتی، آن‌ها را تحت نظارت یک اداره‌ی دولتی مجزا قرار داد. در نتیجه بیش‌تر گروه‌های اصلی، هیئت‌های دینی مستقل شده و رسماً با عنوان شینتوی فرقه‌ای طبقه‌بندی شدند. در دوران پیش از جنگ، سیزده فرقه از این‌دست وجود داشت.

شینتوی دربار امپراتور: شینتوی دربار امپراتور نامی‌ست که به آیین‌های دینی‌ای که در سه ایزدکده در محوطه‌ی قصر برگزار می‌شود و منحصرأ برای استفاده‌ی خاندان امپراتوری‌اند داده شده‌است و چند امر مرتبط دیگر را نیز شامل می‌شود. در سال‌های قدیم، مسئولیت مراسم شینتو که در دربار برگزار می‌شد در دست خاندان‌های «ناکاتومی» (Nakatomi) و «ایمبه» (Imbe) بود که هر یک آداب سنتی‌ای را که اجرا می‌شد، به اخلاف‌شان منتقل می‌کردند. امروزه دیگر نظام موروثی وجود ندارد، اما مراسمی که در ایزدکده‌های قصر برگزار می‌شود، تقریباً همان آیین‌هایی هستند که در قانون 1908 مراسم امپراتوری، منظور شده‌است.

شینتوی ایزدکده‌ای: قدیمی‌ترین و رایج‌ترین نوع دین کامی، شینتوی ایزدکده‌ای‌ست. تاریخ ایزدکده‌ها به زمان‌های بسیار کهن باز می‌گردد. حتا پیش از سپیده دم تاریخ ژاپن، ایزدکده‌ها وجود داشتند. در طی قرن‌ها، همان‌طور که طوایف در سراسر طول و عرض سرزمین گسترش می‌یافتند، تعداد ایزدکده‌ها، به‌تدریج افزایش یافت. پس از بازگشت «می‌جی»، ایزدکده‌ها ملی شدند و به‌شکلی سازمان یافتند که به نظام ایزدکده‌ها مشهور شد.

شینتوی دولتی: شینتوی دربار امپراتور و شینتوی ایزدکده‌ای، به‌همراه اندیشه‌های مشخص و معینی که در ارتباط با خاستگاه‌ها و تاریخ ژاپنی‌ها بود، آنچه را تشکیل دادند که پیش از آن به شینتوی دولتی معروف بود. این شینتو هنگامی که ایزدکده‌ها حمایت و تایید رسمی حکومت را از دست دادند، از میان رفت.

مراسم و آیین‌ها

آیین شینتو در آغاز، آداب و رسومی بسیار ساده داشت، به‌همین علت نیاز به ساختن معابد و ایزدکده‌ها نبود و مراسم مذهبی را در محیط‌های طبیعی و برای مثال زیر درخت «ساکاکی» برپا می‌کردند. پس از شکل‌گیری دیرها، مراسم مذهبی ایزدکده‌ای توسط کاهنان مذهبی صورت می‌گرفت که امروزه نیز مشهود است.

مراسم، پیش‌تر با رقص‌هایی به نام «کاگورا» (Kagura) همراه است که کاهنه‌هایی جوان، ملقب به «میکو» (Miko) آن را به‌نمایش می‌گذارند. مراسم و آیین‌های شینتو دارای گستردگی زیادی هستند اما در حالت کلی، خدمت به «کامی» و مشارکت و یکدلی با آن برای زدودن رنج‌ها و حرکت به‌سوی نیک‌بختی و آرامش، اساس عبادت در شینتو محسوب می‌شود.

تمام مراسم به‌جز پرستش ساده‌ای که فرد در مقابل ایزدکده انجام می‌دهد، چهار رکن را شامل می‌شود: تطهیر «هارایی» (Harai)، تقدیم هدایا «شین‌سن» (Shinsen)، دعا «نوریتو» (Norito) و یک ضیافت نمادین «نائورایی» (Naorai).

مراسم ایزدکده‌ای دارای پیچیدگی‌های بسیاری است که در اعیاد و زمان‌های مختلف، روندهای ویژه‌ای دارد. جشن‌ها و مراسم مختلفی در ایزدکده‌های شینتو برگزار می‌شود، مانند مراسم ازدواج، اعیاد گوناگون، سالگردها و غیره.

مراسم نیایش خانگی، عموماً در مقابل یک قفسه به نام «کامی‌دانا» (Kami-dana) صورت می‌گیرد. در این قفسه، مدل کوچکی از ایزدکده را قرار می‌دهند و جلوی آن، اغلب آینه‌ای کوچک هست که در دو طرف آن، ممکن است فانوس‌های کوچک و یک شاخه «ساکاکی» باشد. در عین حال، معمولاً در بالا و به‌طول قفسه، ریسمان حصیری با آویزهای کوچک کاغذی می‌کشند. اندازه و کیفیت «کامی‌دانا»، بستگی به توانایی مالی و ایمان پرستنده دارد.

شینتویسم در عصر معاصر

در دسامبر 1945 میلادی، فرمان شینتو صادر شد که دین و دولت را از یک‌دیگر جدا و آزادی مذهبی را در ژاپن تضمین کرد. در روز آغاز سال 1946 میلادی، امپراتور «هیروهیتو» (Hirohito) با صدور بیانیه‌ای موسوم به اعلامیه‌ی بشریت، این افسانه را که او یک کامی زنده است تکذیب کرد. در دوم فوریه‌ی 1946 میلادی، «اسکاپ»، هیئت شینتو را منحل کرد و عمر شینتوی دولتی را پس از هشتاد سال پایان داد.

آزادی مذهبی ایجاد شده پس از این رویداد، انبوهی از جنبش‌های دینی را پدید آورد. این افزایش فرقه‌های جدید، در دوره‌ای که نامش را «ساعات ازدحام خدایان» گذاشته‌اند، تا دهه‌ی 1950 ادامه یافت.

در سال 1956 میلادی، هشتاد هزار ایزدکده از حدود یکصدوده هزار ایزدکده‌ی شینتو، ائتلافی به‌نام «اتحایه‌ی معابد شینتو» (honcho Jinja) را به ریاست معبد «ایسه» تشکیل دادند تا شینتو پا برجا بماند.

با ورود و استقرار مسیحیت در ژاپن، باورهای شینتویی کمرنگ‌تر شد. تحولات اقتصادی و پیشروی ژاپن به‌سوی تکنولوژی جهانی، باورهای مذهبی در این کشور را دگرگون کرد، اما ریشه‌های باور ژاپنی، هنوز از میان نرفته‌است. شینتو قبل از آن‌که یک دین باشد، باور، تاریخ، هویت، اصالت و شرافت ملی مردم ژاپن است، هر چند که مسائل سیاسی و نیز مسائل اقتصادی و اجتماعی، از قبیل تحرک فزاینده‌ی جامعه، کوچ‌کردن از روستاها به شهرهای بزرگ، صنعتی شدن و تغییرات بنیادی اجتماعی اکنون، شینتو را با چیزی روبه‌رو می‌کند که ممکن است بزرگ‌ترین چالش آن تاکنون باشد.
